หน้าที่ในการสื่อสารและวากยสัมพันธ์ของประโยคแปรในภาษาไทย กรณีหน่วยสร้างประโยคหัวเรื่องเด่น

An Analysis of Communicative Roles and Syntactic Aspects of Variant Clauses, the Case of Marked-Topic Constructions

อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา[1]
Unchalee Singnoi Wongwattana

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการวิเคราะห์หน้าที่ในการสื่อสารและลักษณะวากยสัมพันธ์ของหน่วยสร้างประโยคแปรกลุ่มประโยคหัวเรื่องเด่นในภาษาไทยในสัมพันธสารเรื่องเล่า บนพื้นฐานทฤษฎีหน้าที่นิยมแบบลักษณ์ภาษา ข้อมูลเก็บรวบรวมจากภาษาเขียนที่เป็นสัมพันธสารเรื่องเล่าจำนวน 200 เรื่อง ผลการวิจัยพบประโยคหัวเรื่องเด่น 5 ชนิด ได้แก่ 1) ประโยคย้ายส่วนไปหน้า ใช้แสดงหัวเรื่องเป็นครั้งแรกและคงหัวเรื่องในเนื้อหา มีวากยสัมพันธ์เป็นการย้ายส่วนหัวเรื่องเด่นไปหน้าประโยค 2) ประโยคหัวเรื่อง-เนื้อความ ใช้แสดงหัวเรื่องเป็นครั้งแรก คงหัวเรื่องในเนื้อหา และขมวดเรื่องในตอนท้าย มีวากยสัมพันธ์เป็นการตั้งส่วนหัวเรื่องเด่นที่สัมพันธ์กับส่วนเนื้อความไว้หน้าประโยค 3) ประโยคคลาดส่วนไปซ้าย ใช้แสดงหัวเรื่องที่ชี้เฉพาะและอ้างตาม มีวากยสัมพันธ์เป็นการใช้สรรพนามแทนส่วนที่คลาด 4) ประโยคคลาดส่วนไปขวา ใช้แสดงหัวเรื่องเพื่อตรวจสอบความเข้าใจของผู้ฟัง มีวากยสัมพันธ์เป็นการใช้สรรพนามหรืออรูปอ้างตาม และ 5) ประโยคปรากฏส่วน ใช้แนะนำข้อมูลใหม่ที่สำคัญและทำข้อมูลเก่าให้เป็นเสมือนข้อมูลใหม่ มีวากยสัมพันธ์สำคัญคือแสดงกริยาปรากฏ ลำดับที่สลับกันของประธาน-กริยา และการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของกริยาปรากฏ

คำสำคัญ: ประโยคแปร หน่วยสร้างประโยคหัวเรื่องเด่น หน้าที่ในการสื่อสาร

Abstract

The research article is an analysis of communicative roles and syntactic aspects of variant clauses, the case of marked-topic constructions, in Thai in narrative discourses on the basis of Functional-typological Grammar. Data were from 200 written discourses. The results show that the marked-topic group includes 5 distict clause types: 1) fronting used in introducing topics in the first discourse part and maintaining topics in the content part and syntactically coded by moving the topicalized constituent initially, 2) topic-comment used in introducing topics in the first discourse parts, maintaining tipics in the content parts and summarizing contents finally and syntactically coded by establishing the topic part initially, 3) left dislocation used in expressing definite and anaphoric topics and syntactically coded by anaphoric pronoun retaintion, 4) right dislocation used in checking for accessibility and syntactically coded by anaphoric (including zero-anaphor) retaintion and 5) existential used in introducing important new referents and changing given information into new information and syntactically coded by aspects such as involving existential verbs, inverse subject-verb order, and grammaticalization of verbs.

Keywords: vairant clauses, marked-topic constructions, communicative functions

[1]รองศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

บทนำ

ในมุมมองภาษาศาสตร์หน้าที่นิยมแบบลักษณ์ภาษา (Givón, 2001) ประโยคแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ประโยคมูลฐาน/สามัญ (simple clauses) และประโยคแปร (variant clauses) ประโยคมูลฐานนั้นปรากฏทั่วไป มีคุณสมบัติเป็นประโยคหลัก (main) ประโยคบอกเล่า (declarative) ประโยครับ (affirmative) และประโยคกรรตุวาจก (active voice) เช่น *ฉันซักผ้าแล้ว คนไทยระดมเงินช่วยภาคใต้ ประเทศไทยส่งออกข้าวน้อยลง* ฯลฯ ไม่ใช่ประโยคอาทิ *เธอซักผ้าหรือยัง ฉันยังไม่ได้ซักผ้า ผ้าซักแล้ว* ฯลฯ ซึ่งเป็นประโยคคำถาม ปฏิเสธ และกรรมวาจก เป็นต้น ประโยคมูลฐานมีบทบาทและหน้าที่ในการสื่อความเชิงอรรถศาสตร์ (semantic functions) ซึ่งความหมายของประโยคมาจากการรวมกันของความหมายของคำหรือวลีที่ประกอบกันเป็นส่วนประกอบต่างๆ ส่วนประโยคแปรนั้นหมายถึงประโยคที่มีโครงสร้างและวากยสัมพันธ์แปรแตกต่างไปจากประโยคมูลฐาน เพื่อทำหน้าที่สื่อความในการใช้ภาษา (uses) บริบทต่างๆ หรือในเชิงวัจนปฏิบัติศาสตร์ (pragmatic functions) ซึ่งความหมายของประโยคได้มาจากการตีความหรือเจตนาจากบริบท ประโยคแปรจะแสดงข้อมูลวัจนปฏิบัติศาสตร์ที่เด่น อาทิ แสดงผู้ถูกกระทำ เช่น *<u>เทคโนโลยีปัจจุบัน</u>มักจะถูกท้าทายโดยบริษัทใหม่ๆ* (ประโยคกรรมวาจก) แสดงข้อมูลเก่า เช่น *<u>“ลูกแม่”</u> เธอตะโกนสุดเสียง* (ประโยคย้ายส่วน) แสดงข้อมูลใหม่ เช่น *<u>มีคนมา</u>* (ประโยคปรากฏ) แสดงการเจาะเน้นต่าง เช่น *สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ<u>ตำแหน่งของลิ้นในช่องเสียง</u>* (ประโยคเคล็ฟต์) ฯลฯ ซึ่งประโยคที่แสดงข้อมูลดังกล่าวนี้ Lambrecht (2000) เรียกว่า โครงสร้างข้อมูล (imformation structure)

ในภาษาไทยประโยคแปรปรากฏใช้เป็นจำนวนไม่น้อยโดยเฉพาะในงานแปลจากภาษาอังกฤษ จึงเป็นที่มาของข้อสันนิษฐานที่ว่าประโยคแปรบางชนิดมาจากการยืมไวยากรณ์ เช่น Prasithrathsint (1984) พบประโยคกรรมวาจกบางชนิดว่ามาจากการแปลที่เป็นเชิงวิชาการ เช่น *อุปกรณ์ถูกใช้โดยดาร์วิน* อัญชลี สิงห์น้อย (2553) ศึกษาประโยคแปรในการแปลงานเขียนจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย พบว่าประโยคแปรปรากฏเป็นจำนวนร้อยละ 12 ของประโยคทั้งหมด โดยพบประโยคกรรมวาจกในภาษาเขียนเชิงวิชาการ (ตำรา บทความ ฯลฯ) และภาษาเขียนที่ไม่เป็นเชิงวิชาการ (นิยาย เรื่องสั้น ฯลฯ) ในสัดส่วนที่แตกต่างกันมาก คือร้อยละ 70/22 และในทางกลับกันพบประโยคแปรอื่นๆ ในภาษาเขียนเชิงวิชาการและไม่เป็นเชิงวิชาการในสัดส่วนร้อย 22/78

แต่เดิมนั้นประโยคแปรบางประเภทถูกมองว่าเป็นการใช้ภาษาที่เบี่ยงเบนไปจากภาษามาตรฐาน จึงไม่ได้ให้ความสำคัญนำมาพิจารณาในการศึกษาวิเคราะห์ไวยากรณ์ภาษา เนื่องจากมีการเรียงลำดับคำที่ไม่ตรงตามตำราไวยากรณ์ซึ่งถือเอาประโยคมูลฐานที่ปรากฏทั่วไปเป็นหลัก อีกทั้งการศึกษาไวยากรณ์ที่ผ่านมาส่วนใหญ่กระทำในแนวโครงสร้างนิยม ซึ่งวิเคราะห์ไวยากรณ์ภาษาโดยเน้นที่รูปหรือโครงสร้างเป็นสำคัญ ไม่ได้พิจารณาหน้าที่การใช้ภาษาในบริบทเป็นตัวตั้ง จึงทำให้มีข้อมูลไม่เพียงพอต่อการวิเคราะห์ภาษาที่ครอบคลุม หรือมีแนวทางการวิเคราะห์ที่ไม่เหมาะสม ยกตัวอย่างเช่นประโยคย้ายส่วนที่มีลำดับผิดไปจากประโยคมูลฐาน จากประธาน-กริยา-กรรม เช่น *ฉันซักผ้าแล้ว* เป็น กรรม-ประธาน-กริยา เช่น *ผ้าฉันซักแล้ว* ซึ่งแต่เดิมมองว่าลำดับที่เปลี่ยนไปปรากฏในการใช้ภาษาที่ไม่เป็นทางการ จึงไม่ได้ให้ความสำคัญในการศึกษา หรือในประโยคเช่น *เจ้าเมือง<u>นั้น</u>มีความสบายมาก* ที่ผ่านมามองว่าประกอบด้วยภาคประธาน *เจ้าเมืองนั้น* และภาคแสดง *มีความสบายมาก* อยู่ในตำแหน่งปกติ แต่ถ้ามีการพิจารณาหน้าที่การสื่อสารในบริบทแล้ว คำระบุเฉพาะ *นั้น* ไม่ได้ทำหน้าที่ขยายคำนามหลักแต่ประการใด แต่ทำหน้าที่ในระดับสัมพันธสาร คือเป็นตัวบ่งหัวเรื่อง (topic marker) ใช้บ่งว่า *เจ้าเมือง* (ซึ่งทำให้ขยับออกมาจากตำแหน่งประธานเดิม) จะเป็นหัวเรื่องที่จะกล่าวต่อไป (Singnoi, 2001)

ที่ผ่านมามีการศึกษาเกี่ยวกับประโยคแปรอยู่บ้าง โดยส่วนใหญ่ทำการศึกษาโครงสร้างและวากยสัมพันธ์ประโยคกรรมวาจกซึ่งมีการเรียกที่แตกต่างกันไป ที่สำคัญอาทิ “ประโยคกรรม” โดยพระยาอุปกิตศิลปสาร (2499) และจินดา งามสุทธิ (2522) “หน่วยสร้าง *ถูก”* โดย Lekawatana (1970) “ประโยครับ” โดย พรพิลาส เรืองโชติวิทย์ (2524) ฯลฯ ซึ่งก็ไม่ได้พิจารณาหน้าที่ในการสื่อสารอย่างจริงจัง นอกจากนี้ Prasithrathsint (2001, 2006) ศึกษาวิวัฒนาการของประโยคกรรมวาจกที่มีนัยกลางจากกรรมวาจกนัยลบ และศึกษาการเปลี่ยนแปลงหน้าที่หรือการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของตัวบ่ง *ถูก* อมรา ประสิทธิรัฐสินธุ์ (2549) ได้แสดงแนวทางการศึกษาวิเคราะห์ประโยคกรรมวาจกในทฤษฎีต่างๆ ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ตลอดจนได้แสดงความแตกต่างไว้โดยใช้เกณฑ์ที่บ่งความแตกต่าง อันได้แก่ กรรมวาจกพื้นฐานกับกรรมวาจกไม่พื้นฐาน กรรมวาจกประกอบรูปกับแบบคำเติม กรรมวาจกแบบเป็นกลางกับแบบร้าย กรรมวาจกแบบประโยคกับแบบคำศัพท์ กรรมวาจกตรงกับกรรมวาจกอ้อม และกรรมวาจกแท้กับกรรมวาจกเทียม สำหรับการศึกษาประโยคแปรที่พิจารณาหน้าที่มีไม่กี่เรื่อง อาทิ Hind (1989) ศึกษาวิเคราะห์วากยสัมพันธ์ของประโยคคลาดส่วนไปซ้าย (left-dislocation) และประโยคหัวเรื่อง (topicalization) หรือประโยคย้ายส่วนไปหน้า (fronting) ในงานวิจัยนี้ ในภาษาไทยพบว่าหน้าที่ในการใช้ภาษาของประโยคแปรทั้งสองชนิด ไม่แตกต่างกันอย่างชัดเจน จึงสรุปว่าไม่ควรแยกเป็นประโยคที่แตกต่างกันในภาษาไทยอัญชลี วงศ์วัฒนา (2556) ทำการศึกษาวิเคราะห์หน้าที่ในการสื่อสารและวากยสัมพันธ์ของประโยคกรรมวาจกในภาษาไทยในแนวทางภาษาศาสตร์หน้าที่นิยมแบบลักษณ์ภาษา ซึ่งได้มีการจำแนกหน้าที่ รูปแบบ และวากยสัมพันธ์ของประโยคกรรมวาจกเป็นกรรมวาจกต้นแบบ และกรรมวาจกที่ไม่ใช่ต้นแบบชนิดต่างๆ และล่าสุดนี้ อัญชลี วงศ์วัฒนา (2558) วิเคราะห์หน้าที่ในการสื่อสารและวากยสัมพันธ์ของประโยคเจาะเน้นต่างในภาษาไทย พบว่าประกอบด้วยหน่วยสร้างต่างๆ ที่เรียกว่าเป็นประโยคย้ายส่วนไปหน้า/ประโยคย้ายส่วนแบบ Y (Y-movement) ประโยคเคล็ฟ (cleft) และประโยคเคล็ฟเทียม (pseudo-cleft)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อวิเคราะห์หาชนิดของประโยคหัวเรื่องเด่นในภาษาไทย
2) เพื่อศึกษาหน้าที่การสื่อสารของประโยคหัวเรื่องเด่น
3) เพื่อศึกษาลักษณะวากยสัมพันธ์และแบบลักษณ์ของประโยคหัวเรื่องเด่น

วิธีวิจัย

การวิจัยนี้มีแนวทางการวิเคราะห์ภาษาในแนวภาษาศาสตร์หน้าที่นิยมแบบลักษณ์ภาษา (Givón, 2001) ข้อมูลประโยคแปรกลุ่มหน่วยสร้างหัวเรื่องเด่นได้จากภาษาเขียนที่ไม่เป็นเชิงวิชาการ ประกอบด้วยสัมพันธสารเรื่องเล่า (narrative discourse) จำนวน 200 เรื่อง ความยาวของแต่ละเรื่องประมาณ 300 คำหรือ 1 หน้ากระดาษ A4 โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 100 เรื่อง ดังนี้

1) สัมพันธสารที่เป็นเรื่องเล่าประสบการณ์ ทั้งที่ตีพิมพ์ในรูปของหนังสือสิ่งพิมพ์และที่ปรากฏในเว็บบอร์ดพันทิป.คอม ซึ่งเป็นเว็บไซต์ไทยที่ให้บริการเว็บบอร์ดที่เป็นที่นิยม มีห้องสนทนาที่แสดงเรื่องเล่าต่างๆ ที่ครอบคลุมแทบทุกหัวข้อ
2) สัมพันธสารที่เป็นนิทานหรือตำนาน เช่น นิทานพื้นบ้าน นิทานอีสป นิทานชาดก ตำนานพื้นบ้าน ฯลฯ

ผลการวิจัย

หน่วยสร้างประโยคหัวเรื่องเด่น

การเป็นหัวเรื่อง(topicality) หมายถึงการที่สิ่งที่อ้างถึงได้ (referential entity) ปรากฏเป็นส่วนประกอบสำคัญในประโยค อันได้แก่ หน่วยนามร่วมประธาน (ปธ) หรือ กรรม (ก) ซึ่งมักจะสอดคล้องกับหัวเรื่องของข้อความหรือสัมพันธสารที่ประโยคนั้นปรากฏ ดังตัวอย่าง

1) *"สุนัขจิ้งจอกกับสิงโต"*

สุนัขจิ้งจอกตัวหนึ่ง$_{ปธ}$ *กำลังเดินเล่นอยู่ในป่า เมื่อสิงโต*$_{ปธ}$ *เดินผ่านมา มัน*$_{ปธ}$ *ก็ตกใจจนสิ้นสติ เพราะไม่เคยเห็น สิงโต*$_{ก}$ *มาก่อน เดือนต่อมามัน*$_{ปธ}$ *พบสิงโต*$_{ก}$ *อีกครั้งที่ริมลำธาร มัน*$_{ปธ}$ *ตกใจไม่น้อย แต่ก็ยังควบคุมสติได้ ไม่ถึงกับเข่าสั่นเป็นลมไปอีก เดือนต่อมามัน*$_{ปธ}$ *พบสิงโต*$_{ก}$ *ที่ทุ่งหญ้าชายป่า มัน*$_{ปธ}$ *ก็ไม่รู้สึกกลัวอีกแม้แต่น้อย และยังกล้าวิ่งเข้าไปทักสิงโต*$_{ก}$ *อีกด้วยว่า "สวัสดี ท่านเจ้าป่า วันนี้อากาศดีนะ"*

ใน (1) มีนามวลี "สุนัขจิ้งจอกกับสิงโต" เป็นหัวเรื่องหรือชื่อนิทาน ดังนั้นในประโยคต่างๆ ส่วนใหญ่ของเนื้อหาจึงปรากฏ *สุนัข* และ *สิงโต* ในตำแหน่งประธานและกรรม สอดคล้องกับหัวเรื่อง

นอกจากหน่วยนามร่วมที่เป็นหัวเรื่องจะถูกเข้ารหัสไวยากรณ์เป็นประธานหรือกรรมแล้วดังที่กล่าวข้างต้นแล้ว ยังอาจถูกเข้ารหัสไวยากรณ์เป็นหัวเรื่องของสัมพันธสาร ซึ่งเรียกว่า หัวเรื่องเด่น (marked topic) หน่วยนามร่วมจะถูกเข้ารหัสไวยากรณ์เป็นหัวเรื่องเด่นก็ต่อเมื่อเป็นสิ่งที่ผู้พูดคิดว่ายากที่ผู้ฟังจะเข้าใจได้ว่าสิ่งใดกำลังเป็นการเปรียบต่างกับสิ่งใด สิ่งใดเป็นข้อมูลใหม่ที่ถูกนำเสนอเป็นครั้งแรก หรือสิ่งใดถูกนำเสนอเข้ามาใหม่หลังจากที่ได้นำเสนอไปแล้วระยะหนึ่ง

หน่วยสร้างประโยคแปรที่ทำหน้าที่แสดงหัวเรื่องเด่นที่พบในสัมพันธสารเรื่องเล่าในงานวิจัยนี้ได้แก่ ประโยคย้ายส่วนไปหน้า (fronting) ประโยคหัวเรื่อง-เนื้อความ (topic-comment) ประโยคคลาดส่วนไปซ้าย (left-dislocation) ประโยคคลาดส่วนไปขวา (right-dislocation) และประโยคปรากฏ (existential) ซึ่งจะได้กล่าวทีละชนิดเนื่องจากแต่ละชนิดก็มีหน้าที่และวากยสัมพันธ์ที่แตกต่างกันอย่างค่อนข้างชัดเจน

1. ประโยคย้ายส่วนไปหน้า

ประโยคย้ายส่วนไปหน้า หรืออาจเรียกว่า ประโยคย้ายส่วนแบบ Y (Y-movement) หรือ การทำให้เป็นหัวเรื่อง (topicalization) ในประโยคชนิดนี้หน่วยนามร่วมที่เป็นส่วนหัวเรื่องเด่นจะถูกย้ายไปหน้าหรือต้นประโยค ซึ่งอาจมีตัวบ่งตามหรือมีวิเศษณ์ขั้นหรือไม่ก็ได้ และตามด้วยส่วนที่เหลือในประโยคเดิม ดังนี้คือ

(2) *แมงดาทะเลตัวใหญ่ๆ เขาก็ชอบด้วย*

(ประโยคมูลฐาน: *เขาก็ชอบแมงดาทะเลตัวใหญ่ๆ ด้วย*)

ตัวบ่งหัวเรื่องเด่นหรือการมีวิเศษณ์ขั้นจะปรากฏแบบเลือกได้ (optional) ถ้าตำแหน่งเดิมของส่วนหัวเรื่องเด่นนั้นไม่ได้อยู่ต้นประโยคหรือไม่ใช่ประธาน ดังตัวอย่างที่ (2) แต่จะมีตัวบ่งหัวเรื่องเด่นหรือวิเศษณ์บังคับปรากฏ (obligatory) ถ้าตำแหน่งเดิมเป็นประธานซึ่งอยู่ต้นประโยคอยู่แล้ว ตัวบ่งหรือวิเศษณ์จะเป็นตัวขั้นแสดงว่าประธานได้ขยับไปข้างหน้า ดังตัวอย่าง

(3) ก. ขั้นด้วยตัวบ่ง

ครูหม่อยนั้นชอบกินเค็ม

(ประโยคมูลฐาน: *ครูหม่อยชอบกินเค็ม*)

ข. ขั้นด้วยวิเศษณ์

คนสมัยก่อนเวลาเข้าโบสถ์จะกราบพระพุทธรูปก่อน

(ประโยคมูลฐาน: *คนสมัยก่อนจะกราบพระพุทธรูปก่อนเวลาเข้าโบสถ์*)

1.1 หน้าที่ในการสื่อสาร

ประโยคย้ายส่วนไปหน้าทำหน้าที่นำเสนอหัวเรื่องเด่น ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 ประเด็นคือ นำเสนอหัวเรื่องเด่นเป็นครั้งแรกในตอนต้นของเนื้อหา และนำเสนอหัวเรื่องเด่นเข้ามาอีกครั้งในเนื้อหาเพื่อเป็นการคงหัวเรื่อง ดังตัวอย่าง

(4) ก. นำเสนอหัวเรื่องเด่นเป็นครั้งแรก

ค้างคาวนั้นถือว่าตนก็มีปีกเหมือนนก และก็มีหูเหมือนสัตว์อื่นทั่วๆ ไป ดังนั้นเมื่อนกยกพวกไปต่อสู้กับสัตว์อื่นๆ ค้างคาวก็ขอตัวไม่เข้าข้างฝ่ายใดโดยทำตัวเป็นกลาง แต่เมื่อพวกของนกมีท่าทีว่าจะชนะ ค้างคาวก็ประกาศตัวไปเข้ากับฝ่ายนก ต่อมาพวกนกจะพลาดท่าเสียทีแก่สัตว์อื่นๆ ค้างคาวก็ผละจากนกไปเข้าพวกกับสัตว์อื่นๆ...

ข. นำเสนอหัวเรื่องเด่นเข้ามาอีกครั้ง

ค่างฝูงหนึ่งประมาณสามสิบตัว มีเจ้าเขี้ยวกางเป็นจ่าฝูง มันอาศัยต้นตะเคียนเสมือนบ้าน ต้นตะเคียนใหญ่ต้นนี้สูงลิ่ว รายล้อมไปด้วยต้นไม้ใหญ่น้อยหลากหลาย แผ่กิ่งใบคลุมพื้นที่ร่ม ครึ้มไปทั้งหุบเขา ค่างนั้นจะว่าเหมือนชะนีก็ไม่ใช่ จะว่าเหมือนลิงก็ไม่เชิง มันเป็น...

1.2 วากยสัมพันธ์และแบบลักษณ์

วากยสัมพันธ์ของประโยคย้ายส่วนไปหน้าในสัมพันธสารเรื่องเล่าภาษาไทยนั้น แสดงด้วยกลวิธีที่เป็นแบบลักษณ์หรือสอดคล้องกับภาษาโดยทั่วไป คือ ลำดับคำและระบบหน่วยคำ

1.2.1 ลำดับคำ

ในภาษาโดยทั่วไป ส่วนหัวเรื่องเด่นมักจะขยับไปข้างหน้าประโยค ดังตัวอย่าง

(5) ก. ประธานที่เป็นหัวเรื่องเด่น

ครูหม่อยนั้น ชอบกินเค็ม

(ประโยคมูลฐาน: *ครูหม่อยชอบกินเค็ม*)

ข. กรรมที่เป็นหัวเรื่องเด่น

เรื่องนี้ผมเขียน ขึ้น

(ประโยคมูลฐาน: *ผมเขียนเรื่องนี้ขึ้น*)

ค. กรรมอ้อมสถานที่ที่เป็นหัวเรื่องเด่น

ในตลาดมืดนั้นจะเอาอะไรก็ได้

(ประโยคมูลฐาน: *จะเอาอะไรก็ได้ในตลาดมืด*)

ง. กรรมของอนุพากย์ที่เป็นหัวเรื่องเด่น

การทำพระราชพิธีพืชมงคลฯ นี้คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้ฟื้นฟู

(ประโยคมูลฐาน: *คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้ฟื้นฟูการทำพระราชพิธีพืชมงคลฯ*)

นอกจากนี้ยังอาจมีการทำหน่วยขยายในนามวลีให้เป็นหัวเรื่องเด่นก็ได้ ในกรณีนามวลีมีหน่วยขยายที่แสดงภาพรวมของหน่วยหลัก เช่น *ขากรรไกรตุ๊กแก ใส้ปลาทู ชายชั้นใน รสชิงอ่อน ตัวฉัน* ฯลฯ โดยย้ายไปหน้าประโยค ทำให้หน่วยหลักและหน่วยขยายในนามวลีแยกห่างจากกัน ดังตัวอย่าง

(6) ก. เจาะเน้นต่างหน่วยขยายนามวลีประธาน

ตุ๊กแกนั้นขากรรไกรแข็งมาก

(ประโยคมูลฐาน: *ขากรรไกรตุ๊กแกแข็งมาก*)

ข. เจาะเน้นต่างหน่วยขยายนามวลีกรรม

ปลาทูไม่ต้องควักใส้

(ประโยคมูลฐาน: *ไม่ต้องควักใส้ปลาทู*)

ในการทำหน่วยขยายในนามวลีที่เป็นกรรมให้เป็นหัวเรื่องเด่นนั้น ไม่จำกัดว่าเป็นกรรมใด หากภาคแสดงเป็นกริยาเรียงที่มีชุดของกริยา-กรรม มากกว่าหนึ่งชุด ดังแสดงเป็นตัวอย่าง

(7) *ลูกชิ้นกุ้งส่วนมากมักจะนำเอาเต้าหู้มายัดใส้*

(ประโยคมูลฐาน: *ส่วนมากมักจะนำเอาเต้าหู้มายัดใส้ลูกชิ้นกุ้ง*)

ตัวอย่างนี้แสดงประโยคที่มีกริยาเรียงสองชุด คือ *มักจะนำเอาเต้าหู้* และ *มายัดใส้ลูกชิ้นกุ้ง* ซึ่งหน่วยขยายในนามวลีที่เป็นกรรมในกริยาเรียงชุดหลังคือ *ลูกชิ้นกุ้ง* ถูกทำเป็นหัวเรื่องเด่นโดยย้ายไปหน้า

แม้กระทั่งเศษของส่วนหนึ่งในหน่วยขยายนามวลี ก็ยังอาจถูกทำเป็นหัวเรื่องเด่นได้เช่นกัน เช่น

(8) *ก๋วยเตี๋ยวจีนแคะ แต้จิ๋ว กวางตุ้งนั้น ลักษณะของการปรุงไม่เหมือนกัน*

(ประโยคมูลฐาน: *ลักษณะของการปรุงก๋วยเตี๋ยวจีนแคะ แต้จิ๋ว กวางตุ้งไม่เหมือนกัน*)

ตัวอย่างนี้แสดงประโยคที่มีประธานคือ *ลักษณะของการปรุงก๋วยเตี๋ยวจีนแคะ แต้จิ๋ว กวางตุ้ง* มีกริยาคือ *ไม่เหมือน* และมีกรรมคือ *กัน* ในส่วนนามวลีประธานประกอบด้วยหน่วยหลักคือ *ลักษณะ* และหน่วยขยายเป็นบุพบทวลี ซึ่งประกอบด้วยบุพบทคือ *ของ* และนามวลีที่กลายเป็นนาม (nominalized clause) คือ *การปรุงก๋วยเตี๋ยวจีนแคะ แต้จิ๋ว กวางตุ้ง* และในประโยคแปลงนี้เอง เฉพาะส่วนกรรมคือ *ก๋วยเตี๋ยวจีนแคะ แต้จิ๋ว กวางตุ้ง* ถูกทำเป็นหัวเรื่องเด่นโดยย้ายไปหน้าประโยคใหญ่

นอกจากหน่วยขยายในนามวลีจะถูกทำเป็นหัวเรื่องเด่นได้โดยลำพังแล้ว ยังปรากฏว่าหน่วยหลักของนามวลีสามารถทำเป็นหัวเรื่องเด่นได้โดยลำพังอีกด้วย ดังตัวอย่าง

(9) *แมงกวางนี้ตัวผู้มีเขาสองอัน*

(ประโยคมูลฐาน: *แมงกวางตัวผู้นี้มีเขาสองอัน*)

ในตัวอย่างนี้ประธานนามวลีมีหน่วยหลักคือ *แมงกวาง* และหน่วยขยายคือ *ตัวผู้* เฉพาะหน่วยหลักเท่านั้นที่ถูกทำเป็นหัวเรื่องเด่นได้โดยย้ายไปหน้าประโยค ทำให้หน่วยหลักและหน่วยขยายในนามวลีแยกห่างจากกัน

1.2.2 ระบบหน่วยคำ

ประโยคย้ายส่วนไปหน้าอาจแสดงด้วยระบบหน่วยคำบ่งส่วนหน่วยนามร่วมที่ถูกทำให้เป็นหัวเรื่องในสัมพันธสารเรื่องเล่าภาษาไทยพบว่ามีคำหลายประเภทกลายมาเป็นคำบ่งหัวเรื่องเด่น (marked-topic markers) ได้แก่ คำระบุเฉพาะ (demonstratives) คำลงท้าย (final particles) และคำเชื่อม (conjunctions)

1.2.2.1 **คำระบุเฉพาะ**

คำระบุเฉพาะ ที่พบในสัมพันธสารเรื่องเล่าแบ่งได้เป็นสองประเภท ซึ่งมีรูปวรรณยุกต์เท่านั้นที่แตกต่างกัน (Singnoi, 2001) ดังนี้

1) นามวิเศษณ์ระบุเฉพาะ (demonstrative adjectives) ปรากฏคือ *นี้ นั้น* ตามปกตินามวิเศษณ์ระบุเฉพาะนี้ปรากฏในขอบเขตของนามวลี ทำหน้าที่ระบุคำนามหลักให้เป็นคำนามเฉพาะ (definite nouns) ดังในตัวอย่างที่ (10ก) แต่เมื่อมาเป็นหน่วยคำบ่งหัวเรื่องเด่น จะอยู่ในโครงสร้างที่แตกต่างไป คืออยู่นอกขอบเขตของนามวลี ซึ่งจะไม่ได้ทำหน้าที่ระบุเฉพาะอีกต่อไป ดังแสดง

(10) ก. ระบุเฉพาะในนามวลี
[*คนนี้*]จะเอา[*แบบนี้*] [*คนนั้น*]จะเอา[*แบบนั้น*]
ข. บ่งหัวเรื่องเด่นในประโยคย้ายส่วนไปหน้า
[*เรื่องฝิ่น*]*นี้เลิกไปสมัยจอมพลสฤษดิ์*
(ประโยคมูลฐาน: *เลิกเรื่องฝิ่นไปสมัยจอมพลสฤษดิ์*)

ใน (10 ก) นั้นมีนามวิเศษณ์ระบุเฉพาะ *นี้* และ *นั้น* ระบุชี้ว่าเป็นคนใดและแบบใด แต่ใน (10 ข) *นี้* ไม่ได้ระบุเฉพาะว่าเป็นเรื่องฝิ่นใดโดยเฉพาะ ยังคงเป็นเรื่องฝิ่นทั่วไป นามวิเศษณ์ระบุเฉพาะทั้งสองคำนี้ทำหน้าที่ในการบ่งหัวเรื่องเด่นเท่านั้น

2) สรรพนามระบุเฉพาะ (demonstrative pronouns) ที่ปรากฏคือ *นี่ นั่น* ตามปกตินามวิเศษณ์ระบุเฉพาะนี้ปรากฏในขอบเขตของนามวลีด้วยเช่นกัน แต่มีหน้าที่ต่างไป กล่าวคือเป็นทั้งสรรพนามและระบุคำนามหลักให้เป็นคำนามเฉพาะ เนื่องจากใช้เป็นรูปย่อแทนส่วนขยายนามวลีที่มีโครงสร้าง ลักษณนาม-นามวิเศษณ์ระบุเฉพาะ (Singnoi, 2001) ดังตัวอย่าง

(11) ก. ลักษณนาม-นามวิเศษณ์ระบุเฉพาะ
ใครซื้อ[*หนังสือเล่มนี้*]*มา*
(**ใครซื้อ*[*หนังสือเล่มนี่*]*มา*)
ข. สรรพนามระบุเฉพาะ
ใครซื้อ[*หนังสือนี่*]*มา*

เมื่อสรรพนามวิเศษณ์มาเป็นหน่วยคำบ่งหัวเรื่องเด่น จะอยู่ในโครงสร้างที่อยู่นอกขอบเขตของนามวลี ซึ่งจะไม่ได้เป็นสรรพนามแทนโครงสร้างนามวลีดังกล่าวอีกต่อไป ดังแสดง

(12) [*คนรุ่นผม*]*นี่เหนียวมากครับ*
(ประโยคมูลฐาน: *คนรุ่นผมเหนียวมากครับ*)

ใน (12) นั้นมีสรรพนามระบุเฉพาะ *นี่* ไม่ได้ระบุชี้เฉพาะว่าเป็น *คนรุ่นผม* กลุ่มใด ยังคงเป็นคนรุ่นนี้โดยทั่วไป ในบริบทนี้สรรพนามระบุเฉพาะทำหน้าที่ในการบ่งหัวเรื่องเด่นเท่านั้น

1.2.2.2 **คำลงท้าย**

โดยปกติในภาษาไทยคำลงท้ายแสดงการปิดประโยค โดยอาจมีนัยบางประการในการใช้ภาษาแฝงอยู่ด้วยเช่น ความสุภาพ ความสนิทสนม และวัจนกรรม ซึ่งมีคำลงท้ายจำนวนไม่น้อยปรากฏเพื่อบ่งวัจนกรรมหลายประการ ในสัมพันธสารเรื่องเล่านั้น ปรากฏคำลงท้ายบ่งวัจนกรรมหลายคำที่กลายมาเป็นคำบ่งหัวเรื่องเด่น ได้แก่วัจนกรรมการบอก การถาม และการสั่ง ดังนี้

1) คำลงท้ายที่มักแสดงวัจนกรรมการบอก พบได้แก่ *นะ/น่ะ* คำเหล่านี้มักปรากฏท้ายประโยคบอกเล่า[2] เมื่อปรากฏบ่งหัวเรื่องเด่นในสัมพันธสารเรื่องเล่าจะไม่บ่งวัจนกรรมบอกกล่าว *นะ/น่ะ* ดังแสดงเปรียบเทียบในตัวอย่าง

(13) ก. บ่งวัจนกรรมการบอกในประโยคมูลฐาน
ไปก่อน<u>นะ</u>
คืออยากเปลี่ยนมือถือ<u>น่ะ</u>
ข. บ่งการเจาะเน้นต่างในประโยคย้ายส่วนไปหน้า
ในหนังสือประวัติศาสตร์<u>นะ</u>ลุง เต็มไปด้วยเรื่องราวที่น่าอ่าน
แกงผักบุ้งยัดใส้ปลาดุก<u>น่ะ</u>ทั้งกรอบทั้งมันทีเดียวครับ

2) คำลงท้ายที่มักแสดงวัจนกรรมการถาม พบได้แก่ *หรือ ไง/ยังไง เล่า ล่ะ* และ *เนี่ย* คำเหล่านี้มักปรากฏท้ายประโยคคำถาม เมื่อปรากฏบ่งหัวเรื่องเด่นในสัมพันธสารเรื่องเล่าจะไม่ถามอีกต่อไป ดังนี้

(14) ก. บ่งวัจนกรรมการถามในประโยคมูลฐาน
อินเตอร์เนททำให้เด็กฉลาดจริง<u>หรือ</u>
เป็นหวัดได้<u>ไง</u>
เมื่อไม่รู้ จะเอาอะไรไปสอน<u>เล่า</u>
ทำไมไม่คิดซักนิด<u>ล่ะ</u>
จะหลับคาจอไหม<u>เนี่ย</u>
ข. บ่งหัวเรื่องเด่นในประโยคย้ายส่วนไปหน้า
ภูมิศาสตร์<u>เล่า</u>ลุงเคยอ่านบ้างไหม
ความดัน<u>หรือ</u>ผมวิ่งหนี
ปลาไหล<u>ยังไงล่ะ</u>ต้มเปรตเข้าหน่อย
ที่เราตักซด<u>เนี่ย</u>ไอ้เหลือมไม่ใช่เหรอ

3) คำลงท้ายแสดงวัจนกรรมการสั่ง พบได้แก่ *ซิ* คำนี้เมื่อปรากฏบ่งหัวเรื่องเด่นในสัมพันธสารเรื่องเล่าจะไม่บ่งวัจนกรรมการสั่งอีกต่อไป ดังแสดงเปรียบเทียบในตัวอย่าง

(15) ก. บ่งวัจนกรรมการสั่งในประโยคมูลฐาน
ลองอธิบายมา<u>ซิ</u>
ข. บ่งหัวเรื่องเด่นในประโยคย้ายส่วนไปหน้า
พวกผมนี่<u>ซิ</u>แย่จริงๆ พับผ่า

1.2.2.3 คำเชื่อมความ

โดยปกติทั่วไปในภาษาไทย คำเชื่อมความปรากฏเพื่อเชื่อมความระหว่างวลีหรือประโยค เพื่อบอกความสัมพันธ์ว่าสอดคล้องกัน ขัดแย้งกัน เป็นลำดับ ฯลฯ ในสัมพันธสารเรื่องเล่าปรากฏมีคำเชื่อมบ่งตามส่วนที่แสดงหัวเรื่องเด่นในประโยคย้ายส่วนไปหน้า ซึ่งไม่ได้ทำหน้าที่ในการเชื่อมความอีกต่อไป คำเชื่อมที่พบได้แก่ คำเชื่อมบอกลำดับ *แล้ว* อย่างไรก็ตามการปรากฏของคำเชื่อมในประโยคแปรนี้แตกต่างจากคำบ่งการเจาะเน้นต่างอื่นๆ นั่นคือเฉพาะคำเชื่อมเท่านั้นที่ต้องปรากฏร่วมกับคำที่มีความหมายแสดงหัวเรื่องเด่นด้วย

[2] แต่ก็ไม่เป็นเช่นนี้เสมอไป บางคำก็อาจปรากฏแสดงวัจนกรรมอื่นได้ด้วย เช่นวัจนกรรมการสั่งหรือขอร้องได้ ดังในประโยค *ใครรู้ช่วยตอบที<u>นะคะ</u>*

(16) ก. เชื่อมระหว่างความ
เธออาบน้ำแล้วก็เข้านอน
ข. บ่งหัวเรื่องเด่นในประโยคย้ายส่วนไปหน้า
มันอาจจะมีค่าสำหรับมนุษย์ที่เห็นคุณค่ามัน แต่สำหรับข้าแล้วเมล็ดข้าวเมล็ดเดียวยังดีกว่าใข่มุกเป็นไหนๆ (*ข้าแล้วเมล็ดข้าวเมล็ดเดียวยังดีกว่าใข่มุกเป็นไหนๆ)

คำที่ทำหน้าที่บ่งหัวเรื่องเด่นดังกล่าวอาจปรากฏร่วมกันได้ ดังตัวอย่าง

(17) ก. *พวกผมนี่ซิแย่จริงๆ พับผ่า*
ข. *ลุงเนี่ยนะเป็นคนยังไงกันแน่*

2. ประโยคหัวเรื่อง-เนื้อความ

ประโยคหัวเรื่อง-เนื้อความมีรูปแบบที่ส่วนหัวเรื่องเด่นปรากฏเป็นส่วนประกอบแรกประโยค และตามด้วยส่วนเนื้อความที่เกี่ยวข้องหรือกล่าวถึงส่วนหัวเรื่อง อาจมีตัวบ่งหัวเรื่องเด่นและ/หรือวิเศษณ์ขั้น รูปแบบของประโยคประเภทนี้เหมือนกับการนำเอาชื่อและเนื้อหาของสัมพันธสารเรื่องหนึ่งมาย่อให้มีขนาดเท่ากับประโยค แสดงได้เป็น *ส่วนหัวเรื่องเด่น – (ตัวบ่ง/วิเศษณ์) – เนื้อความ* ตัวอย่างแสดงได้ดังนี้

(18) *การล่าแรดนั้นถ้าพบแรดในเขตพุทไธสงจะไล่ล่าได้*
(ประโยคมูลฐาน: *ถ้าพบแรดในเขตพุทไธสงจะไล่ล่าได้*)

ในตัวอย่างที่เต็มรูปแบบนี้ ประโยคหัวเรื่อง-เนื้อความมี *การล่าแรด* เป็นส่วนหัวเรื่อง มี *นั้น* เป็นตัวบ่งหัวเรื่องเด่น มี *ถ้าพบในเขตพุทไธสง* เป็นประโยควิเศษณ์ขั้น และมี *จะไล่ล่าได้* เป็นส่วนเนื้อความ

2.1 หน้าที่ในการสื่อสาร

ประโยคหัวเรื่อง-เนื้อความปรากฏใช้เพื่อนำเสนอหัวเรื่องเด่นเป็นครั้งแรกในตอนต้นของเนื้อหา นำเสนอหัวเรื่องเด่นเข้ามาอีกครั้งในเนื้อหาเพื่อคงหัวเรื่องในสัมพันธสารเรื่องเล่าหลังจากที่ได้นำเสนอไปแล้วระยะหนึ่ง และแสดงหัวเรื่องเด่นในตอนท้ายของเนื้อหาเพื่อเป็นการขมวดเรื่อง

(19) ก. นำเสนอหัวเรื่องเด่นเป็นครั้งแรก *"ประสบการณ์ชีวิต"*
การเขียนเรื่องเมื่อวัยเด็กนั้นแสนสุขสนุกสนานมาก ผมเกิดที่บ้านนอกครับ เคยหนีโรงเรียนยามฝนตก ไปช้อนปลากัดและไล่ตีกบตามท้องนา พอตีกบได้เต็มปี๊บสังกะสีเล็กๆ เอาไปให้แม่กลับโดนเฆี่ยนด้วยไม้เรียวและสอนว่าอย่าทำบาป แต่ผมไม่เข็ดและต่อมา...
ข. นำเสนอหัวเรื่องเด่นเข้ามาอีกครั้ง *"ธุรกิจในคุก"*
ธุรกิจในคุก คือ การรับจ้างเขียนคำร้อง คำฟ้องและเรียบเรียงถ้อยคำในการร่างฎีกาทูลเกล้าขอพระราชทานอภัยโทษ อันเป็นธุรกิจติดอันดับ...เมื่อเห็นว่าไอ้แห้วทำท่างงงวยสงสัยในคำพูด ผู้คุมปิ่นจึงอธิบายให้มันฟังว่า การทำธุรกิจในตะรางผู้ประกอบการต้องรู้จักนิ้วก้อยหัวแม่มือ ได้มาสิบต้องแบ่งให้เขาบ้าง อย่างรับจ้างเขียนจดหมายเล่นมิตร มันไม่ผิดกฎของเรือนจำก็จริง แต่ต้องคิดถึงความสะดวกในการสื่อสารบ้าง เพราะต้องผ่านกองตรวจจดหมายเข้าออกทุกวัน...
ค. แสดงหัวเรื่องเด่นในตอนท้าย *"เที่ยวสุราษฎร์ธานี"*
...เงาะของสุราษฎร์ธานีนั้นอร่อยจริงๆ มีรสหวานทั้งกรอบ สมกับคำโฆษณาชื่อ "เงาะโรงเรียน" ตอนที่ผมไป กำลังออกลูกเหลืองแดงย้อยระย้า ที่ "นาสาร" นั้นต้นเดิมยังอยู่ เวลานี้ได้ออกลูก-หลาน-เหลน-โหลน ไปจนถึงเมืองจันทร์เมืองระยองกันหมดแล้ว เงาะโรงเรียนนี้เขามีงานสัปดาห์เงาะทุกปี

ในตัวอย่าง (19 ก) มีประโยคหัวเรื่อง-เนื้อความคือ *การเขียนเรื่องเมื่อวัยเด็กนั้นแสนสุขสนุกสนานมาก* ซึ่งมีส่วนหัวเรื่องเด่นคือ *การเขียนเรื่องเมื่อวัยเด็ก* ใช้คงหัวเรื่องในสัมพันธสารซึ่งมีชื่อเรื่องว่า *ประสบการณ์ชีวิต* โดยปรากฏเป็นประโยคแรกของสัมพันธสาร ในตัวอย่าง (19 ข) มีประโยคหัวเรื่อง-เนื้อความคือ *การทำธุรกิจในตะรางผู้ประกอบการต้องรู้จักนิ้วก้อยหัวแม่มือ* ซึ่งมีส่วนหัวเรื่องเด่นคือ *การทำธุรกิจในตะราง* ใช้คงหัวเรื่องในสัมพันธสารซึ่งมีชื่อเรื่องว่า *ธุรกิจในคุก* ประโยคนี้นำเสนอหัวเรื่องดังกล่าวเข้ามาใหม่อีกครั้งหลังจากที่ได้นำเสนอไปแล้วในตอนต้นสัมพันธสาร และประโยคถัดไปก็ล้วนเกี่ยวกับเรื่อง การทำธุรกิจในคุก ส่วนใน (19 ค) มีประโยคหัวเรื่อง-เนื้อความคือ *เจาะโรงเรียนนี้เขามีงานสัปดาห์เจาะทุกปี* ซึ่งมีส่วนหัวเรื่องเด่นคือ *เจาะโรงเรียน* ประโยคนี้เป็นการขมวดหัวเรื่อง *เจาะโรงเรียน* ซึ่งเป็นหัวเรื่องย่อยของสัมพันธสารเรื่อง *เที่ยวสุราษฎร์ธานี*

2.2 วากยสัมพันธ์และแบบลักษณ์

ประโยคหัวเรื่อง-เนื้อความแตกต่างจากประโยคย้ายส่วนไปหน้าในกรณีที่ประโยคหัวเรื่อง-เนื้อความมีการตั้งส่วนหัวเรื่องเด่นที่สัมพันธ์กับส่วนเนื้อความ โดยไม่มีการย้ายส่วนใดในประโยคเดิมไปหน้าประโยค ในขณะที่ประโยคย้ายส่วนไปหน้ามีส่วนที่เป็นหัวเรื่องเด่นย้ายจากตำแหน่งปกติ ดังแสดงเปรียบเทียบในตัวอย่างต่อไปนี้

(20) ก. ประโยคหัวเรื่อง-เนื้อความ
<u>การออกล่าลูกปลาดุก</u> ต้องออกล่าในเวลาแดดจัดๆ
(ประโยคมูลฐาน: *ต้องออกล่าในเวลาแดดจัดๆ*)
ข. ประโยคย้ายส่วนไปหน้า
<u>แมงดาทะเลตัวใหญ่ๆ</u> เขาก็ชอบด้วย
(ประโยคมูลฐาน: *เขาก็ชอบแมงดาทะเลตัวใหญ่ๆ ด้วย*)

ใน (20 ก) ประโยคหัวเรื่อง-เนื้อความมีส่วนแสดงหัวเรื่องเด่นคือ *การออกล่าลูกปลาดุก* มีส่วนเนื้อความคือ *ต้องออกล่าในเวลาแดดจัดๆ* ซึ่งส่วนหัวเรื่องเด่นไม่ได้เป็นส่วนใดที่ย้ายมาจากส่วนเนื้อความส่วนใน (20 ข) ประโยคย้ายส่วนไปหน้ามีส่วนหัวเรื่องเด่นคือ *แมงดาทะเลตัวใหญ่ๆ* เป็นส่วนที่ย้ายมาจากตำแหน่งกรรมของประโยคมูลฐาน

นอกจากนี้ประโยคหัวเรื่อง-เนื้อความมักมีส่วนหัวเรื่องเด่นเป็นนามวลีหรือกริยาวลี/ประโยคกลายเป็นนาม (nominalized verb phrases/clauses) ดังตัวอย่าง

(21) *<u>การพิจารณาอาหารและคุณสมบัติของอาหารแต่ละจานนั้น</u>ต้องดูสัดส่วนระหว่างพืชกับเนื้อสัตว์*

สำหรับตัวบ่งส่วนหัวเรื่องเด่นนั้น หากปรากฏในประโยคแปรชนิดนี้จะเป็นนามวิเศษณ์ระบุเฉพาะ เช่น *นี้ นั้น* เท่านั้น ไม่ปรากฏหลากหลายเหมือนประโยคย้ายส่วนไปหน้า

3. ประโยคคลาดส่วนไปซ้าย

ประโยคคลาดส่วนไปซ้ายมีส่วนที่เป็นหัวเรื่องเด่นคลาดไปหน้าประโยค โดยอาจมีตัวบ่งหัวเรื่องเด่นหรือไม่ก็ได้ มีสรรพนามอ้างตาม (anaphoric pronouns) ปรากฏแทนในตำแหน่งเดิม แสดงได้เป็น *ส่วนหัวเรื่องเด่น – (ตัวบ่ง) – [_____สรรพนาม_____]* $_{ประโยคเดิม}$ ตัวอย่างแสดงได้ดังนี้

(22) *<u>คนกรุงเทพฯ นี่</u>ผมเรียนไม่ทัน<u>เขา</u>จริงๆ*
(ประโยคมูลฐาน: *ผมเรียนไม่ทันคนกรุงเทพฯ จริงๆ*)

3.1 หน้าที่ในการสื่อสาร

ประโยคคลาดส่วนไปซ้ายมักใช้บ่งหัวเรื่องเด่นที่ชี้เฉพาะและเป็นเชิงอ้างตาม โดยแสดงสิ่งที่ไม่กล่าวถึงมาระยะหนึ่งในสัมพันธสาร และนำมากล่าวใหม่ ดังตัวอย่าง

(23) *เราพบเจอกับความยุ่งยากหลายอย่างมากในการหาโค้ดและลงโค้ด และเชื่อว่าคนอื่นๆ ที่เคยทำบล็อกเจอกับปัญหานี้เหมือนกัน หรือแม้แต่ถอดใจไปแล้วเพราะความยุ่งยากนี้ ยกตัวอย่างของพันทิปละกัน เห็นภาพดี มันจะมีบล็อกจำนวนนึงที่แจกโค้ดต่างๆ ซึ่งแจกแต่โค้ดแต่ไม่มีใครบอกเลยว่าไอ่โค้ดพวกเนี้ยต้องเอาไปลงไว้ส่วนไหน ครั้นจะไปพิมพ์หาในกูเกิลมันก็ไม่ใช่อะไรที่แพร่หลายอีกถ้าจะหาด้วยภาษาไทย ไม่เหมือนกับ blogger หรือ wp ที่หาง่ายกว่ามาก เท่านั้นยังไม่พอ โค้ดของตกแต่งหรืออะไรแต่ละอย่างที่เรียกได้ว่าเข้าขั้นสะเหล่อเลยก็ว่าได้ อันนี้พูดตรงๆเทียบกับบล็อกฝรั่งที่ใช้ platform อื่นแล้วเขาทำได้มีสกุลกว่ามากเลย เราเลยมองว่า<u>ปัญหามันไม่ได้อยู่ที่ว่าสนิยมเราแย่กว่าเขาหรอก</u> มันน่าจะอยู่ที่เทคโนโลยีมากกว่า*

ในตัวอย่าง (23) หัวเรื่องคือ ความยุ่งยากในการหาโค้ดและลงโค้ด ซึ่งปรากฏในช่วงแรกๆ ต่อมาผู้เล่ายกตัวอย่างโดยเริ่มท้าวความถึงเว็บบอร์ดพันทิปไประยะหนึ่ง แล้วกลับมากล่าวถึงความยุ่งยากดังกล่าวอีกครั้งโดยใช้ประโยคคลาดส่วนไปซ้าย *<u>ปัญหามัน</u>ไม่ได้อยู่ที่ว่าสนิยมเราแย่กว่าเขาหรอก*

3.2 วากยสัมพันธ์และแบบลักษณ์

ตามที่ปรากฏในภาษาต่างๆ นั้นประโยคคลาดส่วนไปซ้ายมีลักษณะทางวากยสัมพันธ์ 3 ประการ (Givón 2001) ดังนี้

- นามวลีที่คลาดไปซ้ายจะมีทำนองเสียงลงประโยคแยกต่างหาก
- นามวลีที่คลาดไปซ้ายนั้นมีหน่วยคำบ่งการก (case marker) ที่เป็นกลาง
- ปรากฏสรรพนามอ้างตามในตำแหน่งเดิมของนามวลีนั้นในประโยคเดิม

เนื่องจากภาษาไทยเป็นภาษาที่ไม่มีหน่วยคำบ่งการก และข้อมูลจากประโยคคลาดส่วนไปซ้ายในงานวิจัยนี้ได้จากภาษาเขียน จึงมีลักษณะทางวากยสัมพันธ์แสดงเพียงประการสุดท้ายเท่านั้น คือปรากฏสรรพนามอ้างตามในตำแหน่งเดิมของส่วนนามวลีที่คลาดไปซ้าย และกรณีนี้เองจึงทำให้มีโครงสร้างที่แตกต่างจากประโยคย้ายส่วนไปหน้าซึ่งไม่มีสรรพนามอ้างตามแทนที่

แม้ว่าประโยคคลาดส่วนไปซ้ายที่พบในสัมพันธสารเรื่องเล่าในภาษาไทยนั้นไม่สามารถแสดงทำนองเสียงได้ แต่ก็มักปรากฏมีการหยุดหรือเว้นวรรคหลังส่วนหัวเรื่องเด่น ในขณะที่ประโยคย้ายส่วนไปหน้าไม่มี ดังตัวอย่าง

(24) ก. ประโยคคลาดส่วนไปซ้าย
<u>เจ้าวัวน่ะ</u> <u>มัน</u>ไม่ใหญ่เท่า
ข. ประโยคย้ายส่วนไปหน้า
ส่วน<u>เจ้าวัวนั้น</u>ไม่ใหญ่เท่า

ส่วนที่เป็นหัวเรื่องเด่นในประโยคคลาดส่วนไปซ้ายนั้นไม่จำกัดว่าต้องเป็นหน่วยนามร่วมหลักเช่น ประธาน กรรม และกรรมอ้อมเท่านั้น ยังอาจเป็นส่วนประกอบย่อยในหน่วยนามร่วมดังกล่าวได้ด้วย ส่วนหัวเรื่องเด่นที่เป็นประธานได้แสดงไปแล้วในตัวอย่าง (24 ก) ส่วนหน่วยนามร่วมอื่นๆ แสดงได้ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(25) ก. กรรม

พระพุทธรูปตามวัดต่างๆ คนเอาท่านไปขังไว้ในกรงเหล็ก

ข. หน่วยนามร่วมในอนุพากย์เติมเต็มกริยา

คนที่ครองรักกันมาจนแก่เฒ่าผมสงสัยว่าทำไมเขาจึงมีน้ำอดน้ำทนยิ่งนัก

จ. หน่วยขยายในนามวลี

น้ำพริกกะปิอย่างเดียวกลิ่นของมันก็เหลือเกินอยู่แล้ว

สำหรับตัวบ่งแสดงส่วนหัวเรื่องเด่นนั้น ปรากฏเฉพาะนามวิเศษณ์ระบุเฉพาะ เช่น *นี้ นั้น* และคำลงท้ายในกลุ่มวัจนกรรมการบอก เช่น *น่ะ เนี่ย* ไม่ปรากฏคำบ่งที่หลากหลายเหมือนประโยคย้ายส่วนไปหน้า

4. ประโยคคลาดส่วนไปขวา

ประโยคคลาดส่วนไปขวามีส่วนหัวเรื่องเด่นคลาดไปขวาหรือท้ายสุดของประโยค โดยอาจมีตัวบ่งตามหรือไม่ก็ได้ และมีสรรพนามอ้างตามปรากฏแทนในตำแหน่งเดิมของส่วนหัวเรื่องเด่น รูปแบบของประโยคคลาดส่วนไปขวา แสดงได้เป็น *[_____สรรพนาม_____]* $_{\text{ประโยคเดิม}}$ *– ส่วนหัวเรื่องเด่น – (ตัวบ่ง)* เช่น

(26) *เขาก็มาปรึกษาผม เธออะนะ*

(ประโยคมูลฐาน: *เธอก็มาปรึกษาผม*)

ในตัวอย่าง ประโยคคาดส่วนไปขวามีส่วนหัวเรื่องเด่นคลาดไปขวาคือ *เธอ* โดยมีตัวบ่งตามคือ *อะนะ* ส่วนนี้คลาดมาจากประธานของประโยคซึ่งแทนด้วยสรรพนามอ้างตาม *เขา*

4.1 หน้าที่ในการสื่อสาร

ประโยคคลาดส่วนไปขวาปรากฏใช้แสดงหัวเรื่องเด่นเพื่อเป็นการตรวจสอบความเข้าใจของผู้ฟังว่าสามารถเข้าถึงหัวเรื่องที่นำเสนอได้จริงๆ เนื่องจากในตอนแรกผู้พูดคิดว่าผู้ฟังสามารถเข้าถึงหรือเข้าใจหน่วยนามร่วมหนึ่งในประโยคซึ่งได้กล่าวถึงไปก่อนหน้านี้แล้ว จึงไม่กล่าวรูปเต็มของหน่วยนามร่วมนั้น โดยใช้สรรพนามแทน แต่ภายหลัง (หลังจากหยุดไประยะหนึ่ง) ก็คิดได้ว่าผู้ฟังอาจไม่เข้าใจ จึงกล่าวรูปเต็มหรือรูปที่ชัดเจนกว่าออกมา ดังตัวอย่าง

(27) *พอเปิดเทอม 2 มาปุ๊บ เรื่องที่ไม่คาดฝันก็เกิดขึ้น เธอไปคบกับเพื่อนสนิทผมซะงั้น ผมรู้สึกเจ็บมากแต่ผมก็ไม่แสดงอาการออกมา เพื่อนผมและเธอ เขาก็คบกันไป บางทีเธอทะเลาะกับเพื่อนผม เขาก็มาปรึกษาผม เธออ่ะนะ ผมก็ให้คำปรึกษาไป (ทำไงได้ล่ะก็คนมันชอบนิ)*

ในตัวอย่าง (27) ประโยคคลาดส่วนไปขวา *เขาก็มาปรึกษาผม เธออ่ะนะ* ผู้เล่าใช้สรรพนาม *เขา* แทนผู้หญิงที่คบหากันอยู่ในตำแหน่งประธาน แต่เมื่อคิดได้ว่าผู้ฟังอาจไม่เข้าใจคิดว่าเป็นเพื่อนผู้เล่าที่กล่าวไปแล้วข้างต้น จึงเอ่ยสรรพนามเพศหญิง *เธอ* ที่ชัดเจนกว่า ใช้แทนผู้หญิงที่คบหากันอยู่ภายหลัง

4.2 วากยสัมพันธ์และแบบลักษณ์

นอกจากสรรพนามอ้างตามที่ปรากฏแทนส่วนที่ย้ายขวาแล้ว ประโยคคลาดส่วนไปขวาอาจใช้อรูปอ้างตาม (zero anaphor) ได้ด้วย[3] จึงดูเหมือนว่าไม่ปรากฏว่ามีสรรพนามอ้างตาม ดังแสดงในตัวอย่าง

(28) *หนูไม่กล้วหรอกค่ะ <u>เอดส์</u>*

ในตัวอย่าง (28) ประโยคคลาดส่วนไปขวาแสดงหัวเรื่องเด่นคือ *เอดส์* ที่คลาดไปขวาโดยขยับออกไปจากขอบเขตประโยคที่ปิดประโยคโดยคำลงท้าย *หรอกค่ะ* มีอรูปอ้างตามส่วนหัวเรื่องเด่นที่เป็นกรรม ซึ่งปกติจะปรากฏตามติดกริยา

สำหรับตัวบ่งแสดงส่วนหัวเรื่องเด่นนั้น ปรากฏเฉพาะคำลงท้ายในกลุ่มวัจนกรรมการบอก เช่น *อะนะ* ไม่ปรากฏคำบ่งที่หลากหลายเหมือนประโยคย้ายส่วนไปหน้า

5. ประโยคปรากฏส่วน

ประโยคปรากฏส่วนในสัมพันธสารเรื่องเล่าเป็นประโยคที่มีรูปแบบนำด้วยกริยาในกลุ่มความหมาย 'ปรากฏ' ตามด้วยประธานนามวลีที่เป็นแบบลักษณ์ทั่วไป หรือประธานที่ไม่เป็นแบบลักษณ์ได้แก่ อนุพากย์ หรือภาคแสดงกริยา ดังนี้คือ *กริยา 'ปรากฏ' – นามวลี/ อนุพากย์/ ภาคแสดงกริยา* ตัวอย่างเช่น

(29) ก. *ส่วนหลังนามวลี*
มีสถิติครอบครัวที่หย่าร้างกันมาก
ข. ส่วนหลังอนุพากย์
มีเด็กขโมยหนังสือเพื่อน
ค. ส่วนหลังภาคแสดงกริยา
มีเอามือเราไปดูด้วย

5.1 หน้าที่ในการสื่อสาร

ประโยคปรากฏมีหน้าที่ที่แตกต่างออกไปจากประโยคหัวเรื่องเด่นต่างๆ ที่ได้กล่าวไปแล้ว คือแนะนำข้อมูลใหม่ที่สำคัญเข้ามาในสัมพันธสาร ซึ่งเป็นการกล่าวเป็นครั้งแรกจึงไม่เป็นลักษณะที่ชี้เฉพาะ และข้อมูลดังกล่าวมักเป็นหัวเรื่องของเนื้อหาที่ถัดต่อไป ดังในตัวอย่าง

(30) *เม่นตัวหนึ่งเดินผ่านมาเห็นสุนัขจิ้งจอกบาดเจ็บติดอยู่ในซอกหินริมลำธาร <u>มีเหลือบฝูงใหญ่ตอมดูดเลือดของมัน</u> เม่นเวทนาจึงเอ่ยว่า "ข้าจะไล่พวกเหลือบเหล่านั้นให้ดีไหม" สุนัขจิ้งจอกส่ายหน้าแล้วว่า "ขอบใจเพื่อนเอ๋ย ถ้าท่านไล่เหลือบฝูงนี้ไป ฝูงใหม่ที่หิวโซก็จะมาตอมดูดเลือดข้าอีก แต่ฝูงนี้มันอิ่มแล้ว มันก็อยู่เฉยๆ ข้าจึงไม่เจ็บปวดมากนัก"*

ประโยคปรากฏส่วนใน (30) คือประโยค *มีเหลือบฝูงใหญ่ตอมดูดเลือดของมัน* เป็นการแนะนำข้อมูลใหม่คือ *เหลือบฝูงใหญ่* เข้ามาในสัมพันธสาร ซึ่งยังไม่ปรากฏมาก่อนจึงไม่ชี้เฉพาะว่าเป็นเหลือบฝูงใด หน่วยนามร่วมนี้มีความสำคัญในการที่จะเป็นหัวเรื่องให้กล่าวต่อไปในสัมพันธสาร

---

[3] อรูปอ้างตาม หรืออาจเรียกได้ว่าเป็น "การละ" จะปรากฏเป็นปกติในการใช้ภาษาไทยโดยทั่วไปเมื่อส่วนหน่วยนามร่วมนั้นปรากฏมาก่อน จึงเป็นที่เข้าใจได้ ไม่จำเป็นต้องกล่าวซ้ำอีก ดังนั้นอรูปอ้างตามจึงมีนัยสำคัญและมีความหมาย ไม่ได้หมายความว่าไม่มีอะไร

ด้วยเหตุผลของการนำเสนอข้อมูลใหม่ที่เป็นหัวเรื่อง จึงพบประโยคปรากฏส่วนจำนวนไม่น้อยในตอนต้นของเรื่องเล่าประเภทนิทาน ดังตัวอย่าง

(31) *กาลครั้งหนึ่ง มีชาวประมงลากอวนจับปากได้ปลาทั้งทะเล เยอะมากๆ ชาวประมงก็นับว่าได้กี่ตัว...*

นอกจากแนะนำข้อมูลเข้ามาใหม่ในสัมพันธสารแล้ว ประโยคปรากฏส่วนยังพบเป็นการทำข้อมูลเก่าให้เป็นข้อมูลใหม่ กล่าวคือนำข้อมูลเก่าที่กล่าวไปแล้วในสัมพันธสาร และไม่ได้กล่าวถึงมาระยะหนึ่ง นำมากล่าวใหม่เสมือนกับเป็นข้อมูลใหม่ ดังตัวอย่าง

(32) *... พวกชาวบ้านจึงพากันวิ่งมาช่วยพร้อมด้วยอาวุธต่างๆ แต่เมื่อมาถึงก็ไม่พบหมาป่าสักตัว "มันวิ่งไปทางโน้นแล้วล่ะ" เด็กเลี้ยงแกะโป้ปดแล้วก็แอบหัวเราะชอบใจภายหลัง ต่อจากนั้นเด็กเลี้ยงแกะก็แกล้งหลอกให้ชาวบ้านวิ่งหน้าตื่น เช่นเดิมได้อีก 2- 3 ครั้ง จนกระทั่งวันหนึ่งมีหมาป่ามาไล่กินแกะจริงๆ...*

5.2. วากยสัมพันธ์และแบบลักษณ์

วากยสัมพันธ์ของประโยคปรากฏส่วนมีสาระสำคัญในประเด็นต่อไปนี้คือ ประเภทของกริยา ลำดับคำ การกลายเป็นคำไวยากรณ์ของกริยาปรากฏ อรรถศาสตร์ของภาคแสดงกริยาปรากฏ และความสัมพันธ์เชิงไวยากรณ์ในประโยคปรากฏ

5.2.1 ประเภทกริยาปรากฏ

ในสัมพันธสารเรื่องเล่าภาษาไทยนั้นกริยาปรากฏที่พบ ได้แก่ *มี ปรากฏ เกิด กำเนิด เหลือ เต็มไปด้วย แออัดไปด้วย* [4] ดังแสดงในตัวอย่าง

(33) ก. กริยา *มี*
มีคนมาอุดหนุนร้านของแก
ข. กริยา *ปรากฏ*
ไม่ปรากฏว่าเลือดออกสักหยด
ค. กริยา *เกิด*
เกิดสงครามระหว่างนาคทั้งสอง
ง. กริยา *กำเนิด*
กำเนิดต้นข้าว
จ. กริยา *เหลือ*
เหลือแต่กากอ้อย
ฉ. กริยา *เต็มไปด้วย*
ในหนังสือนี้เต็มไปด้วยเรื่องราวที่น่าอ่าน
ช. กริยา *แออัดไปด้วย*
ที่ท้ายเรือแออัดไปด้วยถังน้ำมัน

[4] สอดคล้องกับในภาษาโดยทั่วไปที่มีกริยาปรากฏได้แก่ be exist หรือ have บางภาษาเป็นกริยาจำพวกแสดงตำแหน่ง เช่น 'นั่ง' 'ยืน' 'นอน' 'อยู่' หรือ 'เหลือ' บางภาษาเป็นกริยาที่มีความหมายเป็นการเข้า เช่น 'มา' หรือ 'ถึง' บางภาษาใช้กริยา 'ให้' (Givón, 2001)

ประโยคปรากฏส่วนบางประโยคมีกริยาปรากฏมากกว่าหนึ่งตัว โดยมีกริยาปรากฏอื่นปรากฏร่วมกับ *มี* ดังตัวอย่าง

(34) ก. *ตอนนั้น<u>เกิดมี</u>หมูป่าตัวหนึ่งวิ่งมา*

ข. *<u>เหลือมี</u>คนไปกินได้ไม่กี่คน*

5.2.2 ลำดับคำ

ลำดับคำในประโยคปรากฏจะสลับกันระหว่างประธานและกริยา นั่นคือ กริยา-ประธาน เนื่องจากประธานเป็นข้อมูลใหม่ซึ่งมักจะไม่ปรากฏต้นประโยค ในตัวอย่างต่อไปนี้แสดงประธานของกริยาปรากฏที่เป็นข้อมูลเก่าซึ่งระบุเฉพาะในลำดับปกติ และประธานที่เป็นข้อมูลใหม่ซึ่งไม่ระบุเฉพาะในประโยคปรากฏ

(35) ก. ประธานข้อมูลเก่า

...ภรรยาก็เห็นว่ามีข้าวเหลืออยู่ น่าจะพอแบ่งกันกินได้จึงบอกกับสามีไปว่า "<u>ข้าวมี</u>อยู่แล้วพี่ <u>กับข้าวของเมื่อตอนเช้าก็ยังมี</u>อยู่ ถ้าพี่หิวก็มากินได้เลย"...

ข. ประธานข้อมูลใหม่

กาลครั้งหนึ่ง <u>มีสิงโตตัวหนึ่งได้มาถึงวาระสุดท้ายของชีวิต</u> มันนอนป่วยรอความตายใกล้ๆ ถ้ำของมัน มันหายใจอย่างแผ่วเบา...

5.2.3 การกลายเป็นคำไวยากรณ์ของกริยาปรากฏ

ในภาษาไทย กริยาปรากฏได้กลายเป็นคำไวยากรณ์และสูญเสียความหมายเดิมไปบางส่วน อาทิ กริยา *มี* ซึ่งเป็นกริยาต้นแบบนั้น ราชบัณฑิตยสถาน (2546) ก็ให้ความหมายไว้หลายระดับ เมื่อเป็นกริยาหลักของประโยคมีความหมายว่า 'ถือเป็นเจ้าของ อยู่ในครอบครอง รวย ไม่เปล่า ไม่ว่าง' เช่น *มีเงิน มีลูก คนมี- คนจนในหม้อมีข้าว* ตามลำดับ เมื่อทำหน้าที่เป็นกริยาปรากฏ จะเหลือแสดงความหมายแต่เพียง 'ปรากฏ' เช่น *มีโรคระบาด มีดาวหางขึ้นในท้องฟ้า มีคนอยู่ไหม* ตามลำดับ ส่วนกริยาปรากฏอื่น เช่น *ปรากฏ เกิด กำเนิด เหลือ* ก็มีเหตุผลที่จะมีที่มาในทำนองเดียวกัน

5.2.4 อรรถศาสตร์ภาคแสดงของประโยคปรากฏ

ด้วยเหตุที่กริยาปรากฏในประโยคปรากฏส่วนได้สูญความหมายเดิมดังที่ได้กล่าวไปแล้ว จึงไม่ได้ทำหน้าที่เป็นกริยาปกติที่แสดงความหมายของเหตุการณ์/สภาพการณ์หนึ่งๆ อีกต่อไป หน้าที่ดังกล่าวนี้จะกระทำแทนโดยส่วนที่เหลือถัดจากประธาน เช่นภาคแสดงในอนุพากย์ นามวิเศษณ์ อนุพากย์สัมพัทธ์ หน่วยนามร่วมสถานที่ ฯลฯ ดังแสดง

(36) ก. ภาคแสดงในอนุพากย์

เกิดมีใคร<u>ตายสักคน</u>

ข. นามวิเศษณ์

มีอาหาร<u>อร่อยๆ มากมาย</u>

ข. อนุพากย์สัมพัทธ์

มีกระทาชายคนหนึ่ง<u>ซึ่งมีอาชีพตัดฟืน</u>

ค. หน่วยนามร่วมสถานที่

ไม่มีหมู่บ้านคน<u>ในบริเวณนั้น</u>

5.2.5 ความสัมพันธ์เชิงไวยากรณ์ที่ไม่เป็นแบบลักษณ์

ในสัมพันธสารเรื่องเล่าภาษาไทยนั้น พบว่ามีประโยคปรากฏส่วนหลายประโยคที่มีหน่วยนามร่วมสถานที่ที่ถูกทำให้เป็นหัวเรื่องย้ายไปปรากฏหน้าประโยคปรากฏส่วน ซึ่งไม่จำเป็นต้องบ่งนำด้วยบุพบท จึงเสมือนกับนามวลีที่ทำหน้าที่ประธานของประโยค ทำให้อาจตีความได้ว่าเป็นประธานอีกตัวหนึ่งนอกจากประธานเดิม ความสัมพันธ์เชิงไวยากรณ์ของประโยคดังกล่าวจึงไม่เป็นแบบลักษณ์ทั่วไป ดังตัวอย่าง

(37) ก. สถานที่ที่ไม่เป็นหัวเรื่อง
ไม่มีหมู่บ้านคนในบริเวณนั้น
ข. สถานที่ที่เป็นหัวเรื่อง ไม่ได้บ่งนำด้วยบุพบท
ในเมือง มีมหรสพ
ค. สถานที่ที่เป็นหัวเรื่อง บ่งนำด้วยบุพบท
น้ำข้างบนมีโคลนปนอยู่

ในตัวอย่าง (37 ก) *บริเวณนั้น* เป็นสถานที่ที่ไม่เป็นหัวเรื่อง ปรากฏในบุพบทวลีหรือนำหน้าด้วยบุพบท *ใน* ใน (37 ข) ในเมือง เป็นสถานที่ที่เป็นหัวเรื่องปรากฏหน้าประโยค บ่งนำด้วยบุพบท ส่วนใน (37 ค) *น้ำข้างบน* เป็นสถานที่ที่เป็นหัวเรื่องปรากฏหน้าประโยคโดยไม่มีบุพบทนำ

6. อัตราการปรากฏของประโยคหัวเรื่องเด่น

อัตราการปรากฏของประโยคหัวเรื่องเด่นในภาษาเขียนสัมพันธสารเรื่องเล่าจะแสดงให้เห็นถึงบทบาทความสำคัญในการใช้ภาษาในปริบทดังกล่าวได้ ประโยคหัวเรื่องเด่นปรากฏเป็นจำนวนไม่เกินร้อยละ 10 จากจำนวนประโยคทั้งหมด 10,843 ประโยค โดยปรากฏในสัมพันธสารเรื่องเล่าที่เป็นประสบการณ์มากกว่าปรากฏในนิทาน/ตำนานอย่างเห็นได้ชัดเจน รายละเอียดดังในตาราง 1

ตาราง 1 อัตราการปรากฏของประโยคหัวเรื่องเด่นในภาษาเขียนสัมพันธสาร

ประเภทตัวบท	จำนวนการปรากฏ		
	ความถี่	ร้อยละ	ภาพรวม
สัมพันธสารเรื่องเล่าปัจจุบัน	752	66.90	6.94
สัมพันธสารนิทาน/ตำนานพื้นบ้าน	372	33.10	3.43
รวม	**1,124**	**100**	**10.37**

หากพิจารณาถึงจำนวนของประโยคหัวเรื่องเด่นเป็นรายชนิด ประโยคหัวเรื่องเด่นทั้ง 5 ชนิดดังกล่าวปรากฏในจำนวนที่แตกต่างกันมาก แสดงให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ความสำคัญที่แตกต่างกันในการใช้ภาษาสื่อสาร โดยทั้งในภาพรวมและในสัมพันธสารแต่ละประเภทนั้น พบประโยคปรากฏส่วนชนิดเดียวเป็นจำนวนมากถึงกว่าร้อยละ 50 รองลงไปเป็นประโยคย้ายส่วนไปหน้ากว่าร้อยละ 30 นอกนั้นพบเป็นจำนวนไม่เกินร้อยละ 10 โดยประโยคคลาดส่วนไปขวาปรากฏน้อยที่สุดในสัมพันธสารเรื่องเล่าปัจจุบันหรือไม่ปรากฏเลยในนิทาน/ตำนานพื้นบ้าน รายละเอียดดังแสดงในตาราง 2

ตาราง 2 อัตราส่วนประโยคหัวเรื่องเด่น 5 ชนิด

ประเภทประโยคแปร	อัตราส่วน					
	ภาพรวม		เรื่องเล่าปัจจุบัน		นิทาน/ตำนานพื้นบ้าน	
	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
ประโยคปรากฏ	560	53	333	48	227	62
ประโยคย้ายส่วนไปหน้า	352	33	236	34	116	32
ประโยคคลาดส่วนไปซ้าย	90	8.50	70	10	20	5.50
ประโยคหัวเรื่อง-เนื้อความ	55	5	52	7.50	3	.50
ประโยคคลาดส่วนไปขวา	4	.50	4	.50	-	-
รวม	1,061	100%	695	100%	366	100%

สรุปและอภิปรายผล

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหน้าที่ในการสื่อสารและวากยสัมพันธ์ของประโยคแปรกลุ่มหน่วยสร้างหัวเรื่องเด่นในบริบทของไทย มีการศึกษาวิเคราะห์ในแนวภาษาศาสตร์หน้าที่นิยมแบบลักษณ์ภาษา โดยมีข้อมูลจากภาษาเขียนที่เป็นสัมพันธสารเรื่องเล่าประเภทประสบการณ์และนิทาน/ตำนาน มีผลการวิจัยพบว่า ประโยคแปรในกลุ่มหน่วยสร้างประโยคหัวเรื่องเด่นปรากฏ 5 ชนิด ได้แก่ 1) ประโยคย้ายส่วนไปหน้า ทำหน้าที่นำเสนอหัวเรื่องเด่น โดยนำเสนอหัวเรื่องเด่นเป็นครั้งแรกในตอนต้นสัมพันธสาร และนำเสนอหัวเรื่องเด่นเข้ามาอีกครั้งในเนื้อหาเพื่อเป็นการคงหัวเรื่อง 2) ประโยคหัวเรื่อง-เนื้อความ ทำหน้าที่นำเสนอหัวเรื่องเด่นเป็นครั้งแรกในตอนต้นสัมพันธสาร นำเสนอหัวเรื่องเด่นเข้ามาอีกครั้งในเนื้อหาเพื่อเป็นการคงหัวเรื่อง และนำเสนอหัวเรื่องเด่นเพื่อเป็นการขมวดเรื่องในตอนท้าย มีวากยสัมพันธ์ที่เป็นการตั้งส่วนหัวเรื่องเด่นที่สัมพันธ์กับส่วนเนื้อความ โดยไม่มีการย้ายส่วนใดไปหน้าประโยค 3) ประโยคคลาดส่วนไปซ้าย ทำหน้าที่แสดงหัวเรื่องเด่นที่มักเป็นการชี้เฉพาะและอ้างตาม มักเป็นสิ่งที่ไม่กล่าวถึงมาระยะหนึ่งในสัมพันธสาร และนำมากล่าวใหม่ มีวากยสัมพันธ์ที่เป็นการใช้สรรพนามอ้างตามในตำแหน่งเดิมของส่วนนามวลีที่คลาดไปซ้าย 4) ประโยคคลาดส่วนไปขวา ทำหน้าที่แสดงหัวเรื่องเด่นที่เป็นการตรวจสอบความเข้าใจของผู้ฟัง มีวากยสัมพันธ์ที่เป็นการใช้สรรพนามหรืออรูปอ้างตามในตำแหน่งเดิมของส่วนนามวลี ที่คลาดไปขวา และ 5) ประโยคปรากฏ ทำหน้าที่แนะนำข้อมูลใหม่ที่สำคัญเข้ามาในสัมพันธสาร และทำข้อมูลเก่าให้เป็นข้อมูลใหม่ มีวากยสัมพันธ์ที่แสดงกริยาปรากฏ ลำดับที่สลับกันของประธาน-กริยา การกลายเป็นคำไวยากรณ์ของกริยาปรากฏ อรรถศาสตร์ของภาคแสดง และความสัมพันธ์เชิงไวยากรณ์ที่ไม่เป็นแบบลักษณ์

สำหรับอัตราการปรากฏของประโยคหัวเรื่องเด่นนั้น พบไม่ต่ำกว่าร้อยละ 10 จากจำนวนประโยคทั้งหมด โดยพบในเรื่องเล่าประสบการณ์มากกว่านิทาน/ตำนานประมาณหนึ่งเท่าตัว มีลำดับของจำนวนในสัมพันธสารเรื่องเล่าทั้งสองประเภทคล้ายกัน คือ ประโยคปรากฏ ประโยคย้ายส่วนไปหน้า ประโยคคลาดส่วนไปซ้าย ประโยคหัวเรื่อง-เนื้อความ และประโยคคลาดส่วนไปขวาตามลำดับ

การศึกษาวิจัยนี้แสดงให้เห็นได้ว่าในการศึกษาไวยากรณ์ภาษานั้นจำเป็นต้องพิจารณาหน้าที่ในการสื่อสารหรือการใช้ภาษาในบริบทเป็นตัวตั้ง อันจะทำให้การระบุและจำแนกหมวดหมู่ไวยากรณ์ถูกต้องและมีเหตุผลหรือหลักฐานที่น่าเชื่อถือได้ เนื่องจากรูปภาษาหนึ่งๆ อาจมีหน้าที่ในการใช้ภาษามากกว่า

หนึ่งหน้าที่ หรือรูปภาษาหนึ่งๆ เมื่อปรากฏในบริบทที่แตกต่างกันย่อมมีหน้าที่ในการสื่อสารที่เปลี่ยนไป ดังตัวอย่างในกรณีของคำระบุเฉพาะ *นี้ นั้น* หรือ *นี่ นั้น* ที่ไวยากรณ์แนวเดิมพิจารณาว่ามีหน้าที่ไวยากรณ์ในการระบุเฉพาะให้กับคำนามหรือนามวลีเท่านั้น ซึ่งถ้าพิจารณาหน้าที่ในบริบทการสื่อสารด้วยแล้ว คำเหล่านี้ไม่ได้ทำหน้าที่ระบุเฉพาะแต่เพียงประการเดียว หรืออาจไม่ได้ทำหน้าที่นี้เลย แต่จะบ่งหัวเรื่องให้กับหน่วยนามร่วมในประโยคที่สอดคล้องกับหัวเรื่องของสัมพันธสารซึ่งอาจเป็นนามวลีที่ไม่ระบุเฉพาะก็ได้ หรือในกรณีของการปรากฏของสรรพนามอ้างตามประธานที่ถูกคลาดไปซ้ายเช่น *ไอ้คนเก่า<u>มัน</u>ซื้อเข้าไว้* ทำให้ดูเป็นปรากฏตามประธานเดิม การศึกษาที่ผ่านมาจึงเรียกว่า “สรรพนามเงา” [5] เหมือนกันกับที่ปรากฏในประโยคชนิดอื่น เช่น *อย่าไปว่าสมศักดิ์<u>เขา</u>เลย* ซึ่งมีเหตุผลที่พิจารณาเอาโครงสร้างภาษาเป็นตัวตั้ง ไม่ได้พิจารณาถึงหน้าที่ที่แตกต่างกัน จึงไม่ได้มีการจำแนกทางไวยากรณ์ที่แตกต่างกัน ดังนั้นหน้าที่ในการสื่อสารจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ต้องตั้งไว้เป็นประการต้นๆ ในการศึกษาไวยากรณ์ภาษา

นอกจากนี้ ในการศึกษาการวิเคราะห์ไวยากรณ์ไทยโดยอิงบทบาทหน้าที่ในการสื่อสารนี้เอง ที่นำมาซึ่งการพบประโยคแปรชนิดใหม่ที่ไม่ปรากฏในการศึกษาวิจัยไวยากรณ์ไทยที่ผ่านมา โดยพบว่าประโยคหัวเรื่อง-เนื้อความมีความแตกต่างจากประโยคย้ายส่วนไปหน้าและประโยคคลาดส่วนไปซ้าย ซึ่งการศึกษาที่ผ่านมาไม่ได้แยกเป็นคนละชนิดกัน หรือยิ่งไปกว่านั้นบางการศึกษาก็ไม่ได้แยกประโยคย้ายส่วนไปหน้าและประโยคคลาดส่วนไปซ้ายให้แตกต่างกันเสียด้วยซ้ำ[6] โดยการศึกษานี้พบว่าประโยคแปรทั้งสามชนิดมีหน้าที่ในการสื่อสารและวากยสัมพันธ์ที่แตกต่างกัน ประโยคหัวเรื่อง-เนื้อความที่พบใหม่นั้น มีหน้าที่ที่แตกต่างออกไปจากประโยคย้ายส่วนไปหน้าและประโยคคลาดส่วนไปซ้าย คือแสดงการขมวดเรื่องไว้ท้ายสัมพันธสารด้วย ซึ่งไม่ปรากฏกับประโยคแปรทั้งสองชนิดหลัง และมีวากยสัมพันธ์ที่แตกต่างคือส่วนที่เป็นหัวเรื่องนั้นเป็นการตั้งขึ้นมาต่างหาก ไม่ได้ย้ายมาจากส่วนใดของประโยคมูลฐานดังเช่นประโยคแปรทั้งสองชนิดหลังดังกล่าว ดังนั้นประโยคทั้งสามชนิดนี้ควรต้องมีการพิจารณาที่แตกต่างกันในการใช้ภาษาไทยดังที่ได้นำเสนอไว้ในงานวิจัยนี้

สำหรับจำนวนของประโยคแปรที่พบว่าปรากฏในสัมพันธสารประเภทเรื่องเล่าประสบการณ์มากกว่านิทาน/ตำนาน และประโยคแปรบางชนิดเช่น ประโยคหัวเรื่อง-เนื้อความ ที่ปรากฏในนิทาน/ตำนานน้อยมาก และประโยคคลาดส่วนไปขวาไม่ปรากฏเลยนั้น เป็นประเด็นที่ควรมีการเก็บรวบรวมข้อมูลและทำการศึกษาที่ต่อยอดต่อไปในเรื่องของการเปรียบเทียบหน้าที่และวากยสัมพันธ์ของประโยคแปรข้ามสมัยระหว่างปัจจุบันและอดีต และข้ามลักษณะการใช้ภาษาระหว่างการใช้ภาษาที่เป็นแบบแผน/เป็นทางการน้อยกว่าและการใช้ภาษาที่เป็นแบบแผน/เป็นทางการมากกว่า โดยสัมพันธสารประเภทเรื่องเล่าประสบการณ์ซึ่งมีข้อมูลจากเว็บบอร์ดด้วยนั้นมีความเป็นปัจจุบันมากกว่าและเป็นแบบแผนน้อยว่า ซึ่งใกล้เคียงกับภาษาพูดในชีวิตประจำวันมาก ส่วนนิทาน/ตำนานเป็นเรื่องที่เล่าที่สืบทอดต่อกันมา มีแนวโน้มที่ผู้เล่าพยายามรักษาการใช้ภาษาเดิมอยู่ด้วย จึงมีความเป็นปัจจุบันน้อยกว่าและเป็นแบบแผนมากกว่า การศึกษาข้ามสมัยและลักษณะดังกล่าวสามารถแสดงที่มาและวิวัฒนาการของประโยคแปรในภาษาไทย อันจะเป็นการศึกษาอีกแนวหนึ่งที่สามารถเสริมสร้างการศึกษาไวยากรณ์ไทยดังกล่าวให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

---

[5] นววรรณ พันธุเมธา (2525) จัดเป็นสรรพนามที่ทำหน้าที่ขยายคำนาม

[6] สมทรง บุรุษพัฒน์ (2529 และ 2532) กล่าวโดยรวมถึงประโยคในลักษณะนี้ว่าเป็นสาเหตุให้พิจารณาได้ว่าภาษาไทยเป็นภาษาเน้นเรื่อง ซึ่งตรงกับที่ Li and Thompson (1981) พิจารณาภาษาจีนว่าเป็นภาษาหัวเรื่องเด่น ซึ่งมีโครงสร้างประโยคเป็นหัวเรื่อง-เนื้อความ (topic-comment) และ Hinds (1989) ได้ข้อสรุปการวิเคราะห์ว่าประโยคย้ายส่วนแบบ Y และประโยคคลาดส่วนไปซ้ายในภาษาไทยมีหน้าที่ไม่แตกต่างกัน

บรรณานุกรม

จินดา งามสุทธิ. (2522). ***ภาษาศาสตร์ภาษาไทย***. กาฬสินธุ์: โรงพิมพ์จินตภัณฑ์การพิมพ์.

นววรรณ พันธุเมธา. (2525). ***ไวยากรณ์ไทย***. กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.

พรพิลาส เรืองโชติวิทย์. (2524). ***ประโยครับในภาษาไทย***. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระยาอุปกิตศิลปสาร. (2499). ***หลักภาษาไทย***. พระนคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). ***พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542***. กรุงเทพมหานคร: บริษัทนานมีบุ๊กส์จำกัด.

สมทรง บุรุษพัฒน์. (2529). บทนำสู่การศึกษาภาษาในระดับที่สูงกว่าประโยค. ***วารสารภาษาและวัฒนธรรม 6(2)***, 1-10.

สมทรง บุรุษพัฒน์. (2532). ภาษาไทย: ภาษาเน้นเรื่อง. ***วารสารภาษาและวัฒนธรรม 8(1)***, 11-17.

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2549). หน่วยสร้างกรรมวาจก. ***หน่วยสร้างที่มีข้อขัดแย้งในไวยากรณ์ไทย***. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 174-273.

อัญชลี สิงห์น้อย. (2553). กลวิธีการแปลหน่วยสร้างประโยคเน้นส่วน. ***วารสารมหาวิทยาลัยนเรศวร 18 (3***), 65-79.

อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา. (2556). หน่วยสร้างกรรมวาจกในภาษาไทย: การวิเคราะห์ในแนวไวยากรณ์หน้าที่นิยมแบบลักษณ์ภาษา. ***วารสารภาษาและภาษาศาสตร์ 31 (2***), 8-29.

อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา. (2558). หน้าที่ในการสื่อสารและวากยสัมพันธ์ของประโยคแปรในภาษาไทย: กรณีหน่วยสร้างประโยคเจาะเน้นต่าง. ***วารสารภาษาและภาษาศาสตร์ 33 (2) 2558***., 70-91.

Givón, Talmy. (2001). ***Syntax: An introduction Vol II***. Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins Publishing Compay.

Hinds, John. (1989). Left-Dislocation in Thai. ***Language and Linguistics No. 2***, 61-83.

Lambrecht, Knud. (1994). ***Information Structure and Sentence Form: Topic, Focus and the Mental Representations of Discourse Referents***. Cambridge: Cambridge University Press.

Li, Charles N. and Thompson, Sandra A. (1981). ***Mandarin Chinese: A Functional Feference Grammar***. Berkeley: UC Press.

Lyons, John. (1968). ***Introduction to Theoretical Linguistics***. Cambridge: Cambridge University Press.

Lekawatana, Pongsri. (1970). ***Verb Phrases in Thai: A Study in Deep-Case Relationships***. Ph.D. dissertation, University of Michigan.

Prasithrathsint, Amara. (1984). The Thai equivalents of the English passives in formal writing: A study of the influence of translation on the target language. ***University of Hawaii Working Papers in Linguistics 15 (1).***

Prasithrathsint, Amara. (2001). The establishment of the neutral passive and the persistence of the adversative passive in Thai. ***MANUSYA, Journal of Humanities, 4 (2)***, 77-88.

Prasithrathsint, Amara. (2006). The development of /thùuk/ as a passive marker in Thai. In Abraham Werner and Leisiö Larisa (eds.). ***Passivization and Typology***. John Benjamins Publishers, 115-131.

Radford, Andrew. (1997). *Syntax:* ***A Minimalist Introduction***. Cambridge & New York: Cambridge University Press.

Singnoi, Unchalee. (2001). Discourse functions of Thai demonstratives: a case on pragmatically controlled irregularfunctions. In S. Burusphat (Ed.), ***Proceedings of the Eleventh Annual Meeting of the Southeast Asian Linguistics Society, Tempe, Arizona***, pp. 645-657. Arizona State University.

Singnoi, Unchalee. (2002). An analysis of passive constructions in Thai. In Dawn Nordquist and Catie Berkenfield (eds.) ***HDLS Proceedings***. New Mexico: University of New Mexico Press, 69-86

Stassen, Leon. (1997). ***Intransitive Predication***. Oxford: Clarendon Press.